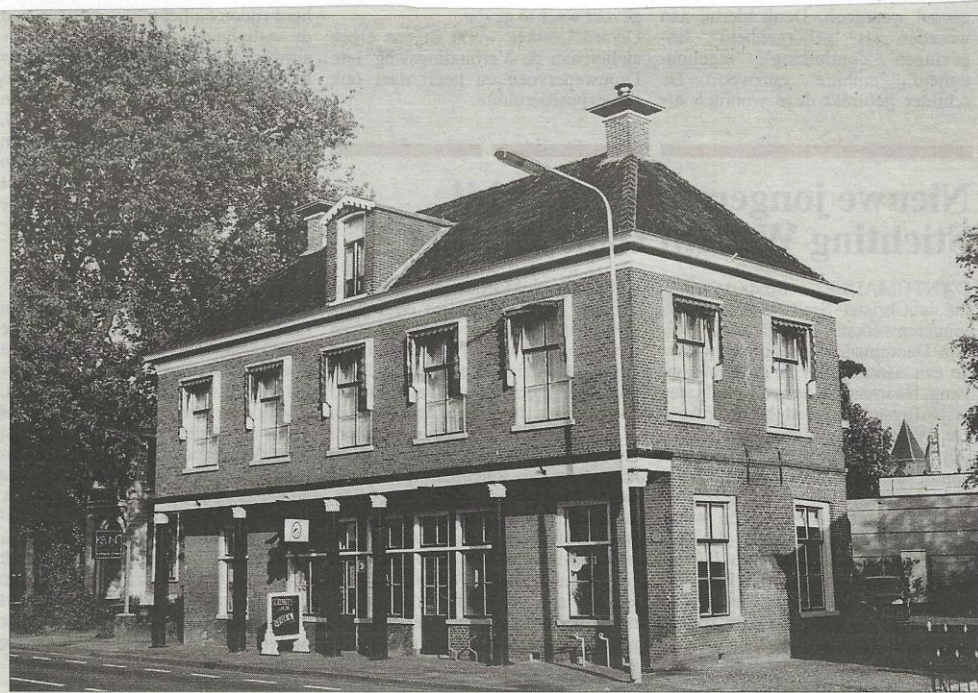

*'In cost en drank zullen onderhouden,
benevens bewasschen en beredden...'*

Van een bijzonder koopcontract met zorgbepalingen te Buitenpost anno 1787

Recente opname van het gebouw met de pilaren (ook wel Gerbo-zalen genoemd) aan de Voorstraat 26 te Buitenpost. Op deze plek stond tot 1826 het Rechthuis van Achtkarspelen. Op de fundamenten hiervan werd in genoemd jaar het huidige pand verwezenlijkt. (Foto: D.R. Wildeboer)

Door Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
Tel. 0511-541920, e-mail:
d.r.wildeboer@hetnet.nl

Tegenwoordig zijn er verzorgingsverpleeghuizen voor personen, die door ziekte, invaliditeit of ouderdom, niet in staat zijn om zichzelf te verzorgen. Onder meer in de 18de eeuw was hier nog geen sprake van. Hoe een inwoner van Buitenpost op hoge leeftijd, zijn verzorgingsproblemen in 1787 ging oplossen, kunt u hierna lezen.

Inleiding

De hoofdpersoon in dit verhaal is Jacob Willems. Wanneer hij precies werd geboren is niet na te gaan, maar wel valt in het trouwregister van de Hervormde gemeente van Buitenpost-Lutjepost te lezen, dat zijn huwelijk met Ytje Hendriks op 13 februari 1729 in deze kerk werd bevestigd, beiden afkomstig van Buitenpost. We kunnen hieruit afleiden dat het jonge paar in het begin van de 18de eeuw hun eerste levenslicht aanschouwde, waarschijnlijk zo omstreeks 1805.

Twintig jaar later, in 1749, komen we Jacob Willems weer tegen, want in dat jaar kwam er een nieuw belastingstelsel (de Quotisatie) en de ingezetenen werden nu aangeslagen naar hun draagkracht. Er werden belastingregisters aangelegd met vermelding van de namen en beroepen van de belastingplichtigen en de te betalen bedragen. Het beroep van Jacob stond vermeld als gardenier en ook wel als hovenier en dat zou zijn verdere leven zo blijven. Hij moest voor zijn gezin, bestaande uit man en vrouw, een bedrag van 23 car. gulden en 14 stuivers betalen. Vermoedelijk waren er geen kinderen. Uit de hoogte van de belastingaanslag kan volgens een bepaalde formule

worden afgeleid, dat er aan bezit was een kapitaal van f1000,-. In het licht van die tijd bezien was dit een flink bedrag.

"Hoge swakheit van jaaren"

We nemen nu een grote sprong in de tijd en schrijven het jaar 1787, dus 38 jaren later. Jacob Willems zal nu ruimschoots de leeftijd van 80 jaar zijn gepasseerd en zijn vrouw is in 1780 overleden. Hij laat nu een officiële akte opmaken, die in het gemeentearchief van Achtkarspelen bewaard is gebleven en ons uitgebreide informatie geeft. We zien dat het er niet al te rooskleurig uitziet bij de 'oud-gardenier in de Kerkelaan'.

Hij is inmiddels hulpbehoevend geworden en ook aan het huis, dat zijn eigendom is, moet nodig wat worden gedaan. In genoemde akte wordt dan ook door hem het volgende verklaard: "mits desen uit hoge swakheit van jaaren, niet meer in staat te syn om te bestaan en dese myne huisinge, die aan sware reparatiën vervallen is, te onderhouden". Hij was tot de conclusie gekomen dat het huis moest worden verkocht, volgens de tekst in de akte: "Derhalve nodig hebben geagt my daar van te ontdoen, alsoo om die redenen vercocht en in waren eigendom over te dragen aan Bouwe Bernardus en Antie Harrits, Egtelieden tot Buitenpost". Het gardeniershuis en de locatie werd als volgt omschreven: "Sekere huisinge en hovinge, cum annexis met bomen en plantagie op de Kerkelaan in den selven dorpe Buitenpost, hebbende de Heer Grietman Haersma ten oosten, de Zandsloot ten zuiden, de laan ten westen en 't kerkecampke ten noorden".

Het eigendom was "beswaart met sevenentwintig stuivers jaarlykse grondpact aan de kerk van Buitenpost".

Bij raadpleging van een oude kaart van Buitenpost, lijkt het waarschijnlijk dat het huis vlakbij de kerk stond.

*Johannes de Groot in presentia van
 anderen getelt. Bijzitter, Geëdigde clerq
 en Excuteur, den 16 april 1787.
 Dit is Jacob Willems
 Selfs gesette
 handwerk
 Jan Sybes
 A. H. E. C. B.
 D. B. van Haersma*

Het laatste deel van de betreffende koopakte, waarvan de tekst luidt: "In kennisse getekent in presentie van ondergeschrevenen: Bijzitter, Geëdigde clerq en Excuteur, den 16 April 1787". De verkoper Jacob Willems, was de schrijfkunst niet machtig, vandaar dat hij een kruisje plaatste en hieronder volgde de verklaring: "Dit is Jacob Willems Selfs gesette handwerk". Verklaring van de functies: bijzitter = ook wel mederechter genoemd, was lid van het grietenijgerecht, geëdigde klerk = secretaris van het grietenijgerecht en excuteur = eerste politieagent met een aantal assistenten onder zich.

Voorwaarden

Het echtpaar, dat de woning had gekocht, mocht er op 12 mei 1787 gaan wonen, maar door Jacob Willem werd als voorwaarde gesteld "dat ik vercooper so lange ik leve de zuiderkamer in de woning mag behouden, so my dit voegt". De verkoper zou hiervoor jaarlijks "Seven car. gulden boven 't schoorsteengeld" betalen. Dan komen we bij de zorgvoorwaarden in de overeenkomst: "Dat ik vercooper ook de vrijheid van de copers sal ontfangen, dat deselve my in cost en drank sullen onderhouden, bewasschen en beredden, wat tot de cost vereischt". Hiervoor zou Jacob Willems twee car. gulden per week betalen. Hierbij werd verder bepaald: "So lange wedersyts voegt". Voor een bedrag van "sevenhondert car.gulden en 20 stuivers, te betalen in gemeen gangbaar klinkend geld" kwamen Bouwe Bernardus en zijn vrouw in het bezit van de woning aan de Kerkelaan.

Formaliteiten

Wilde men in de 18de eeuw en daarvoor een huis of een stuk land verkopen, dan ging dat niet zomaar onopgemerkt. De koop werd eerst definitief wanneer deze driemaal op het rechthuis en in of voor de plaatselijke kerk werd afgeroepen (geproclameerd) zonder dat iemand

bezwaar maakte. Via het nederegericht van Achtkarspelen werd deze tranactie op het rechthuis te Buitenpost geregeld. Vandaar de handtekeningen op de akte van de betreffende functionarissen, te weten de grietman, een bijzitter, de geëdigde klerk en de excuteur. Onderaan de akte schreef grietman D.B. van Haersma, dat aan de formaliteiten was voldaan en ten slotte de zin: "In commissie Mijn hand en Zegel den 22 October 1787" en daarna volgde een afdruk van het zegel en zijn handtekening.

Verder verloop

Jacob Willems heeft niet lang meer in de zuiderkamer van zijn verkochte woning kunnen wonen, want hij stierf twee jaren later op 25 mei 1789. De collecte voor de diaconie bij zijn begrafenis bracht 16 stuivers en 4 penningen op (inhoud van het bekken bij het kerkhof). Ook ontvingen de diakenen een bedrag van 14 stuivers, in verband met de huur van het doodskleed over zijn kist. Jan Sybes was als curator belast met de afwikkeling van de nalatenschap. Dit was dezelfde persoon, die in zijn functie van 'bysitter' de koopakte mede ondertekende. In het begin van deze akte werd al melding gemaakt over het bestaan van een testament uit 1745. Hoe deze zaak precies in elkaar stak, wordt duidelijk na raad-

pleging van het diaconierekeningboek van de Hervormde gemeente Buitenpost en Lutjepost. Op 25 mei 1789 schreef de administrerend-diacon: "Ontfangen uit de boedel van wijlen Jacob Willems, weegens een legaat aan de diakenij bij testament toegemaakt door Ytje Hendriks, huisvrouw van Jacob Willems. Het overig van 't legaat is een revesaal gelijk voor in dit boek is aangeteekent. Ontvangen wegens erfenis, legaat: 64 car. guldens en 18 stuivers". Het legaat was dus bestemd voor de diaconie. Het kwam in die tijd vaker voor dat bepaalde personen al op vrij jonge leeftijd een dergelijke schenking officieel lieten vastleggen. De namen van deze gulle gevers waren bekend bij de diakenen en kwamen voor in de boekhouding, zoals eerder vermeld.

De nieuwe eigenaar van het huis van Jacob Willems, te weten Bouwe Bernardus (ook Nardus), nam in 1811 de achternaam 'Haarsma' aan. Hij stierf op 20 september 1814 in Achtkarspelen, mairie Buitenpost, als weduwnaar, 69 jaar oud. Zijn ouders waren Bernardus Haarsma en Martjen Jelles.

Bron: gemeentearchief van Achtkarspelen en Tresoar te Leeuwarden.

Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtkarspelen.